

0731 არქიტექტურა და ქალაქდაგეგმარება ARCHITECTURE AND TOWN PLANNING

სუბურბანიზაცია ამერიკის შეერთებულ შტატებში და მისი გამოწვევები

ნინო გვენცაძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

E-mail: gventsadzenino06@gtu.ge;

E-mail: ninogventsadze11@gmail.com

რეზიუმე

სტატია მიმოიხილავს სუბურბანიზაციის ისტორიას, თავისი გამოწვევებით და შედეგებით აშშ-ს ქალაქების მაგალითზე. არაერთმა ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ ურბანიზებულ ქალაქებში ცხოვრების უარყოფითმა მხარეებმა: ცხოვრების მაღალმა ღირებულებამ, სოციალურ-ეკონომიკურმა უთანასწორობამ, ზუნებასთან ნაკლებმა წვდომამ, ხმაურმა, სოციალურმა იზოლაციამ, სიღარიბემ, არასაკმარისმა საცხოვრისმა, უმუშევრობამ, დაბინძურებამ, მაღალმა კრიმინალმა, პოლიტიკურმა არეულობებმა და სხვამ, გამოიწვია ქალაქებში მცხოვრები ადამიანების ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემები. შედეგად, მე-20 საუკუნის 40-იანი წლებიდან დაიწყო ურბანიზაციის საწინააღმდეგო ე.წ. სუბურბანიზაციის პროცესის განვითარება. ქალაქებიდან მოსახლეობამ მის გარეუბნებში დაიწყო გადაადგილება უფრო ხელმისაწვდომი ან უკეთესი საცხოვრებელი პირობების საძიებლად. გარდა ხსენებული მიზეზისა, სტატიაში აღწერილია სუბურბანიზაციის გამოწვევი სხვა ფაქტორებიც. თავდაპირველად სუბურბანიზაციის პროცესმა დადებითი შედეგები მოიტანა, როგორც საცხოვრებელი ფონდის შექმნაში, ისე ინფრასტრუქტურის, მრეწველობის და ეკონომიკის განვითარებაში, თუმცა გრძელვადიან პერსპექტივაში მას მაინც ნეგატიურ პროცესად მოიხსენიებენ. ამ „ამერიკული ოცნებას“, როგორც მას უწოდებდნენ, ბევრი არასახარბიელო შედეგები მოყვა. პირველ რიგში, ეს იყო რასობრივი უთანასწორობა. მეორეს მხრივ, კი დიდი ქალაქების ცხოვრების გაუარესება. ქალაქებს ეკისრებოდათ გადაუდებელი ვალდებულება, უზრუნველყოთ ინტეგრაცია გარეუბნებთან შესაბამისი საზოგადოებრივი ტრანსპორტის სისტემებით, რის შედეგად მიღებულმა ნახშირბადის გამონახობის ზრდამ, უარყოფითი გავლენა იქონია, როგორც ურბანული, ისე სუბურბანული გარემოს ლანდშაფტზე. გარეუბნების არსებულ ლანდშაფტებში ინფრასტრუქტურულმა და სხვა ტიპის მშენებლობებმა, მანქანების მოძრაობის ზრდამ, სრულად შეცვალა მათი ხასიათი და ხელი შეუწყო დეგრადაციას. პროცესმა ეკონომიკური და დემოგრაფიული კრიზისი შექმნა ქალაქების ცენტრალურ უბნებში, მიწათსარგებლობის ცვლილებებით მნიშვნელოვნად შეამცირა მწვანე და ლურჯი ზედაპირები და მათი ხარისხი, დააზიანა მდგრადობა და კლიმატთან ადაპტაციის შესაძლებლობები [1].

საკვანძო სიტყვები: სუბურბანიზაცია, ურბანული, გარეუბანი, ლანდშაფტი, სტრატეგია, ცენტრალური უბანი, მიწათსარგებლობა, ინფრასტრუქტურა, მშენებლობა, ტრანსპორტი.

შესავალი

სუბურბანიზაციასთან დაკავშირებულმა არაერთმა კვლევამ აჩვენა ქალაქში ცხოვრების არაერთი უარყოფითი მხარე, რაც ადამიანების ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემებს წარმოშობს. სტატიაში შემოთავაზებულია სუბურბანიზაციის მაგალითები და განხილულია რამდენიმე სტრატეგია, მათგან გამოწვეული უარყოფითი შედეგების მოსაგვარებლად.

ძირითადი ნაწილი

მსოფლიოს გლობალიზაციამ დააჩქარა თავისუფალი ბაზრებისა და თანამედროვე ტექნოლოგიების გავრცელება, რამაც კიდევ უფრო მეტად მიმზიდველი გახადა ქალაქებში ცხოვრება. დღეს დედამიწის მოსახლეობის დაახლოებით 56% - 4,4 მილიარდი ადამიანი ქალაქებში ცხოვრობს. ტენდენცია გრძელდება: 2050 წლისთვის მოსალოდნელია ურბანული მოსახლეობის გაორმაგება. ამასთან, ყოველი 10 ადამიანიდან 7 ქალაქში იცხოვრებს [5]. ქალაქების სწრაფმა ზრდამ გამოიწვია უკონტროლო ურბანიზაცია და უთანასწორობა, რასაც გააჩნია თავიანთი ეკონომიკური, სივრცითი და სოციალური განზომილებები.

უფრო გლობალურად, ქალაქების ზრდამ სხვადასხვა გზით გავლენა მოახდინა თავად დედამიწის სისტემაზე, მათ შორის, ყველაზე მტკივნეულად გარემოზე. გაზრდილია რესურსების მოპოვება, ნადგურდება ტყეები, იკარგება ჰაბიტატი, მცირდება ბიომრავალფეროვნება, იცვლება სახეობების დიაპაზონი და ურთიერთქმედება.

უამრავმა კვლევამ აჩვენა რომ, ქალაქში ცხოვრების მთავარი უარყოფითმა მხარეებმა (ცხოვრების მაღალი ღირებულება, სოციალურ-ეკონომიკური უთანასწორობა, ნაკლები წვდომა ბუნებასთან, ხმაური, პირადი სივრცის ნაკლებობა, სოციალური იზოლაცია, სიღარიბე, არასაკმარისი საცხოვრისი, უმუშევრობა, პარკინგების ნაკლებობა, მანქანის დაზღვევის უმაღლესი პრემიები, დაბინძურება, დანაშაულის მაღალი მაჩვენებლები, პოლიტიკური არეულობები და სხვ.) გამოიწვია ქალაქებში მცხოვრები ადამიანების ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემები – სუიციდი, დეპრესია, შფოთვა.

ურბანიზაციამ ქალაქებში უპირველეს ყოვლისა განაპირობა მოსახლეობის ზრდა, გადატვირთულობა, ხელმისაწვდომი საცხოვრებლის ნაკლებობა და ცხოვრების ხარჯების ზრდა. ამ პროცესის საპირისპიროდ, განვითარდა მეორე – სუბურბანიზაციის პროცესი, როდესაც ადამიანები ხალხმრავალი ურბანული რაიონებიდან გადაადგილდებიან გარეუბანში, უკეთესი საცხოვრებელი პირობების საძიებლად. ადამიანებს იზიდავს ქალაქის აურზაურთან შედარებით უფრო წყნარი და მშვიდი ცხოვრების წესი, მეტი მწვანე სივრცე, ნაკლები დაბინძურება, დაბალი დანაშაულის მაჩვენებელი და სხვა მსგავსი სიკეთეები.

სუბურბანიზაციის კიდევ ერთ ფაქტორად შეიძლება ჩაითვალოს ეკონომიკური განვითარება, რაც იწვევს უმუშევრობის შემცირებას, ხოლო დასაქმებაზე მიბმული სამუშაო ადგილების ზრდა იწვევს საცხოვრებელი უბნების გადაადგილებას და აიძულებს ხალხს, გარეუბნებში გადასვლას.

სუბურბანული ცხოვრების სტილი არ მიეკუთვნება არც რურალურს და არც ქალაქურს. ის ორივესგან იღებს გარკვეულ მახასიათებლებს და აყალიბებს განსხვავებულ მიმართულებას. ზოგადად, სუბურბანიზაცია შეიძლება განიშარტოს, როგორც პროცესი, რომლის დროსაც პროდუქტიული და არაპროდუქტიული საქმიანობა, კაპიტალი და მოსახლეობის ნაწილი გადაადგილდება ან კონცენტრირდება ურბანული ბირთვიდან მის შემოგარენში. შედეგად, დეცენტრალიზაცია ხდება ურბანულ არეალში.

ძალიან საინტერესოა სუბურბანიზაციის ამერიკული ისტორია. 1934 წელს აშშ-ს პრეზიდენტმა ფრანკლინ დ. რუზველტმა დააარსა ფედერალური საბინაო ადმინისტრაცია (FHA), როგორც მისი New Deal პროგრამის ნაწილი, რაც განიხილება სუბურბანიზაციის ხელშემწყობ ფაქტორად. აღნიშნული დღესაც ფუნქციონირებს, როგორც სააგენტო აშშ-ს საბინაო და ურბანული განვითარების დეპარტამენტში (HUD). FHA-ს ერთ-ერთი მთავარი მიზანი იყო სამუშაო ადგილების შექმნა სამშენებლო ინდუსტრიაში და მეტი წვდომა საცხოვრებელზე დიდი დეპრესიის შემდეგ. სააგენტოს პრეროგატივა იყო გარეუბნებში საცხოვრებელი უბნების დიზაინის სტანდარტიზაცია და იპოთეკურ სესხებზე გაადვილებული ხელმისაწვდომობა (მაგ: 80%-იანი 10 წლიანი სესხები გადაანაწილეს 10%-იან 30 წელზე). 1945 წელს შეერთებულ შტატებში, ომიდან დაბრუნებული ჯარისკაცები საცხოვრებელი სახლების დეფიციტის წინაშე აღმოჩნდნენ. 1945 წელს ჩიკაგოში 250 ტრამვაის ვაგონი გაიყიდა, როგორც შესაძლო საცხოვრებელი. პრობლემის გადასაჭრელად მთავრობამ თანხები დააბანდა ისეთ ინვესტიციებში, რომლებიც ხელს უწყობდა საცხოვრებელი სახლების მშენებლობას და ოჯახებისთვის იპოთეკური სესხების გაცემას. ამ მცდელობებმა გაამართლა: დაბალი საბინაო ხარჯებისა და შეღავათების წყალობით, მუშათა კლასის ამერიკელებსაც კი შეეძლოთ სახლების ფლობა გარეუბნებში. იმისათვის, რომ ურბანული მაცხოვრებლები გარეუბნებში გადასულიყვნენ, კომპანიებმა და სამთავრობო უწყებებმა ასევე გამოიყენეს მარკეტინგული მოტივები, რაც ეხმიანებოდა ე.წ. „ამერიკული ოცნების“ იდეას. ამ მიდგომამ გააძლიერა რწმენა, რომ ყველა ინდივიდს შეუძლია მოიპოვოს წარმატება და აღმავალი მობილურობა საზოგადოებაში. რომ უფრო წყნარ, უფრო „ოჯახურ“ გარემოში გადასვლა დაეხმარება ადამიანებს, უკეთესი, ბედნიერი ცხოვრების წარმართვაში. ამ მარკეტინგულმა ხრიკებმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა გარეუბნებში გადასვლის მოტივაციაში. ისეთი ეკონომიკური ფაქტორები, როგორც სამუშაო შესაძლებლობები გარეუბნებში, პირადი სიმიდდრის ზრდა და ეკონომიკური აღმავლობა, მნიშვნელოვანი მამოძრავებელი ძალა გახდა.

გარდა ვეტერანების საკითხისა, სუბურბანიზაციის განმაპირობებელი აღმოჩნდა 1946-1964 წლებში ე.წ. ბავშვის ბუზად (“baby boom”) წოდებული პროცესებიც. შობადობის მატებამ და მოსახლეობის ზრდამ თავისთავად მოთხოვნა გაზარდა ახალი საცხოვრებლების აშენების საჭიროებაზე. გარდა ამისა, გამოიწვია სამომხმარებლო საქონლის წარმოების ბუმი. სწორედ სათამაშოების, სასკოლო და ბავშვის აღზრდის სხვა აუცილებელი ნივთების წარმოება დაეხმარა ამერიკის ომისშემდგომი ეკონომიკის სწრაფ აღდგენაში. ბევრი ახალი ოჯახისთვის საცხოვრებელი მნიშვნელოვანი იყო და ის ხშირად ხელმისაწვდომი იყო ისევე და ისევე არა ქალაქებში, არამედ გარეუბნებში.

სატრანსპორტო და მასთან დაკავშირებული ინფრასტრუქტურის შექმნა გარეუბნების განვითარების მნიშვნელოვანი ელემენტი იყო. ქალაქების მოსახლეობის მატებასთან ერთად, სატრანსპორტო გზები მოდერნიზდა, რათა უზრუნველყო ქალაქსა და გარეუბანს შორის მიმომსვლელი მოქალაქეების გაზრდილი რაოდენობა. განვითარდა ტრანსპორტის ისეთი საშუალებები, როგორცაა რკინიგზა, ტროლეიბუსი და ტრამვაი. წინა საუკუნის 50-იან წლებში აშშ-ში, დიდი გზებისა და მაგისტრალების ქსელის ჩამოყალიბებამ და მანქანების მასობრივმა წარმოებამ კიდევ უფრო გაზარდა და გააადვილა ქალაქიდან გარეუბნებში ოჯახების გადაადგილების შესაძლებლობა.

ასე ნელნელა, ამერიკაში სუბურბანიზაციამ წარმოშვა მშვიდობიანი უბნები ეკოლოგიურად სუფთა გარემოთი, დაბალი სიმჭიდროვით, ერთოჯახიანი სახლებით და კერძო ეზოებით, გაზრდილი დამოკიდებულებით კერძო ტრანსპორტზე, განსხვავებული ცხოვრების წესით და კულტურით, რამაც გადამწყვეტი როლი ითამაშა ამერიკული საზოგადოების ჩამოყალიბებაში. სუბურბანიზაციის ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითად შეიძლება განხილული იქნას ქალაქი ლევიტაუნი ნიუ იორკში, რომელიც აშშ-ს გარეუბნებში ცხოვრების მე-20 საუკუნის სიმბოლოდ იქცა. აბრაამ ლევიტმა თავის ვაჟებთან ერთად დააარსა უძრავი ქონების დეველოპერული კომპანია (Levitt & Sons) დიდი დეპრესიის დასაწყისში. ომამდე ისინი აშენებდნენ ძვირადღირებულ საცხოვრებელ სახლებს ლონგ აილენდზე, მანჰასეტში, დიდ ნეკში და ვესტჩესტერის ოლქებში. მათი კლიენტებიც იყვნენ შეძლებული ფენის წარმომადგენლები და ცნობადი სახეები [12].

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, როდესაც ამერიკის ომისშემდგომი დეპრესიის წლებმა შექმნა ხელმისაწვდომი საცხოვრებლის კრიზისი, განსაკუთრებით ომიდან დაბრუნებული ვეტერანებისთვის, კომპანია Levitt & Sons-მა, მათთვის საცხოვრებელი უბნის მოსაწყობად შეარჩია ტერიტორია, რომელიც ცნობილია, როგორც კუნძულის ხეები ჰემპსტედის მახლობლად, ლონგ აილენდში, და მას Levittown დაარქვა. შეიძლება ითქვას, რომ ლევიტებმა ამ ინიციატივით ერთგვარი გადატრიალება მოახდინეს კოტეჯების მშენებლობის ინდუსტრიაში. მათ შექმნეს მასობრივი წარმოების ისეთი კომფორტული სახლები, რომელიც ხელმისაწვდომი იყო ომის ვეტერანებისა და მათი ოჯახებისთვის (სურ. 1, 2).

პროექტის ფარგლებში ყურადღება გამახვილებული იყო სიჩქარეზე, ეფექტურობაზე და ეკონომიურ მშენებლობაზე. საცხოვრებელ უბნებს დაამატეს სხვა საჭირო კომპონენტები: სპორტული მოედნები და კომპლექსები, სავაჭრო ცენტრები, სარეკრეაციო სივრცეები, საგანმანათლებლო და რელიგიური ობიექტები. ამ ფაქტორებმა განაპირობეს 1948 წლის ივლისისთვის დღეში 30 სახლის წარმოება. ათასობით სახლის მასიური წარმოება პრაქტიკულად ერთსა და იმავე დროს, საშუალებას აძლევდა კომპანიას, ისინი გაეყიდა 8000 დოლარად (2022 წელს 104 846 აშშ დოლარის ექვივალენტი). შეიქმნა ჰემპსტედის, ბაქსის ოლქის და ვილინგბოროს ლევიტაუნები (სურ. 3, 4) [14].

იმ პერიოდისთვის ასეთი გადაწყვეტა ერთგვარი შვება იყო ამერიკის ეკონომიკისთვის, თუმცა, სუბურბანიზაციის ამგვარ განვითარებას, ამ ამერიკული ოცნებას, ბევრი არასახარბიელო შედეგი მოჰყვა. პირველ რიგში, აღსანიშნავია დისკრიმინაციული პრაქტიკა. ლევიტაუნი გახდა რასობრივი სეგრეგაციის სიმბოლო. მათი სტანდარტული იჯარის ხელშეკრულება პირდაპირ ამბობდა „სახლით არ შეიძლება დაესარგებლა ან დაკავებული ყოფილიყო სხვა პირის მიერ, გარდა კავკასიური რასის წარმომადგენლებისა“. განსაკუთრებით ფერადკანიანებისთვის იყო აკრძალვა. ლევიტმა თქვა: „როგორც ებრაელს, გულში არ მაქვს ადგილი რასობრივი ცრურწმენისთვის. მაგრამ აშკარა ფაქტია, რომ თეთრკანიანთა უმეტესობას ურჩევნია არ იცხოვროს შერეულ თემებში. ეს დამოკიდებულება შეიძლება მორალურად არასწორი იყოს და ოდესმე შეიცვალოს. იმედი მაქვს, რომ ეს იქნება“. მიუხედავად იმისა, რომ ლევიტები ებრაელები იყვნენ, მათ არ სურდათ სახლების მიყიდვა არც ებრაულ ოჯახებზე. ამის მიუხედავად, 1960 წლისთვის, ლევიტაუნის მოსახლეობის დაახლოებით მესამე ებრაელი იყო. ასეთი დისკრიმინაციული საბინაო სტანდარტები შეესაბამებოდა იმდროინდელ მთავრობის პოლიტიკასაც. ამ პოლიტიკის გამო იქმნებოდა მთელი რიგი პოლიტიკური წინააღმდეგობები. შედეგად, გარკვეული წლების შემდგომ, ლევიტაუნი რასობრივად ინტეგრირებული იყო, თუმცა, არსებული სტიგმა მაინც მოქმედებდა და 1990 წლის აღწერის ბოლოსაც კი საზოგადოების მხოლოდ მცირე ნაწილი იყო არათეთრი.

ლევიტაუნების გარდა, მთელი რიგი უბნები პასტორალური სახელებით, როგორცაა Elmwood Park, Rolling Meadows, Highland Hills, Woodlawn, Hidden Hills, Rolling Hills, Parkville და Oak Park გაჩნდა გარეუბანში (სურ. 5, 6, 7, 8) [13].

სურ.1. ლევიტაუნი - პენსილვანია

სურ.2. ლევიტაუნი - ლონგ აილენდი, ნიუ-იორკი

სურ. 3. ვილინგბოროს ლევიტაუნი

სურ. 4. ბაქსის ოლქის ლევიტაუნი

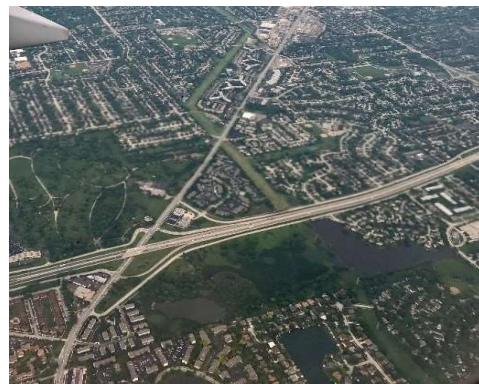
დიდი ამერიკული ქალაქების ეს გარეუბნები უზრუნველყოფდა უსაფრთხო, სუფთა, და რასობრივად სეგრეგირებულ გარემოს, რომელსაც ბევრი ამერიკელი ეძებდა. პარალელურად, ახალმა გარეუბნებმა დაიწყო ურბანული ცხოვრების ტრადიციული მახასიათებლების ეროზია. „ეკლესიები, ქალთა კლუბები, ძმური ორგანიზაციები, ტავერნები“ და პოლიტიკური კლუბები, ყველა დაზარალდა. დისტანციები აშორებდა ადამიანებს ერთმანეთისგან, რადგანაც სამსახური და სახლი ორ სხვადასხვა ადგილას იყო განთავსებული. გარკვეულ სფეროებში ტრადიციული ურბანული ფუნქციების შელახვის გარდა, გარეუბნებში გადასვლამ გაზარდა რასობრივი სეგრეგაცია.

ომისშემდგომმა სუბურბანიზაციამ გარკვეული ეკონომიკური კეთილდღეობა მოიტანა – გაიზარდა ინდივიდუალური სიმდიდრე (კერძო საკუთრება, სატრანსპორტო საშუალებები....). თუმცა, მეორეს მხრივ, მან ჩრდილი მიაყენა ამერიკის დიდი ქალაქების ცხოვრებას. პირველ რიგში, მათ შეუცვალა მგზავრობის მოდელები. სატრანსპორტო მოთხოვნების ესკალაციამ გამოიწვია სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის გადაკეთება, აქცენტით მეტი მანქანის განთავსებაზე და საავტომობილო გზების გაუმჯობესებაზე. შესაბამისად, ქალაქებს ეკისრებოდათ გადაუდებელი ვალდებულება, უზრუნველყოთ ინტეგრაცია გარეუბნებთან და შეექმნათ შესაბამისი საზოგადოებრივი ტრანსპორტის სისტემები, რათა თავიდან აეცილებინათ იზოლაცია და გადამეტებული

დამოკიდებულება კერძო ტრანსპორტზე. ამ უკანასკნელმა კი გამონაბოლქვის გაზრდით, უარყოფითი გავლენა მოახდინა როგორ ურბანული, ისე სუბურბანული გარემოს ლანდშაფტზე [11].

სურ. 5. Elmwood Park (ელმვუდ პარკი)

სურ. 6. Rolling Meadows (როლინგ მედოუს)

სურ. 7. Highland Hills (ჰაილენდ ჰილს)

სურ. 8. Rolling Hills (როლინგ ჰილს)

შემღებელი შინამეურნეობების გადაადგილებამ გარეუბნებში, ეკონომიკური და დემოგრაფიული კრიზისი შექმნა ქალაქების ცენტრებში. წარმოიშვა განსახლების კონტრასტული ნიმუშები. გარეუბნებში დომინირებდა შედარებით მდიდარი, ძირითადად თეთრი მოსახლეობა, ხოლო ქალაქებში დაბალშემოსავლიანი და ღარიბი მოსახლეობა, მათ შორის ემიგრანტებიც. ურბანულმა ცენტრებმა მიიღეს მიტოვებული შენობები, გაზრდილი კრიმინალი, უძრავ ქონებაზე ფასების დაცემა და ეკონომიკური აქტივობის შემცირება.

ბოლო რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში, გარეუბნების მოსახლეობის ზრდამ და დაბერებულმა საგზაო ინფრასტრუქტურამ ტრანსპორტის მნიშვნელოვანი გადატვირთვა გამოიწვია. სატრანსპორტო ანალიტიკური კომპანიის INRIX-ის 2023 წლის მონაცემებით, 2022 წელს აშშ-ის მძღოლმა საშუალოდ 51 საათი გაატარა საცობში. ეს არის 15 საათით ზრდა 2021 წლიდან, რაც თითოეულ მძღოლს დაახლოებით 869 დოლარი დაუჯდა. ნახშირბადის ემისიისგან თავისუფალ გარეუბნებში, ტრანსპორტის მოხმარებაზე გადაჭარბებულმა მოთხოვნამ გამოიწვია ჰაერის დაბინძურება გამონაბოლქვის გაზრდილი გაფრქვევით.

სუბურბანიზაციის კიდევ ერთი პრობლემა არის რასობრივი უთანასწორობა. იმ დროისთვის, სამთავრობო უწყებებმა შეიმუშავეს დისკრიმინაციული პოლიტიკა არათეთრი მოსახლეობისთვის, რითაც მათ გარკვეულ რაიონებში სახლების შექმნის და იპოთეკური სესხების აღების საშუალება არ ეძლეოდათ. მიუხედავად იმისა, რომ ეს პრაქტიკა უკვე აკრძალულია, შედეგები დღესაც იგრძნობა და განაპირობებს უთანასწორობას საცხოვრებლის საკუთრებაში და თაობათა სიმდიდრეში.

დრომ და კვლევებმა აჩვენა, რომ სუბურბანიზაცია/გარეუბნიზაციის პროცესის შედეგები, მიწათსარგებლობის ცვლილებებით, მნიშვნელოვნად ამცირებს მწვანე და ლურჯი ზედაპირების

რაოდენობას და ხარისხს, აზიანებს ქალაქების მდგრადობას და კლიმატთან ადაპტაციის შესაძლებლობებს. გარეუბნებში ჩამდინარე წყლების გადაყვანის და გამწმენდი ნაგებობების, სატრანსპორტო და საინჟინრო ინფრასტრუქტურის მშენებლობები, მანქანების მოძრაობის ზრდა, არსებულ ლანდშაფტებში აქტიური მშენებლობებით ჩარევა, სრულად ცვლის მათ ხასიათს და ხელს უწყობს დეგრადაციას. ამასთან, ბუნებრივი რესურსების ჭარბი და არასწორი მოხმარება, მომიჯნავე სოფლების სასოფლო-სამეურნეო აქტივობების შეზღუდვა-შევიწროვება, რასობრივი სეგრეგაცია და სხვა. ეს არის არასრული ჩამონათვალი იმ პრობლემების, რომლის წინაშეც ბევრი ქალაქი აღმოჩნდა სუბურბანიზაციის პროცესის შედეგად.

მიუხედავად იმისა რომ, აშშ-ში სუბურბანიზაციის პროცესმა გარკვეულ პერიოდში დადებითი შედეგები მოიტანა, დღევანდელი გადასახედიდან ის მაინც უფრო ნეგატიურ კონტექსტში განიხილება. როგორც კრიტიკოსები თვლიან, პროცესი გრძელვადიან პერსპექტივში ქალაქების განვითარებაზე უარყოფითად აისახა: გაზრდილი სამანქანო გადაადგილების, სატრანსპორტო საცობების, მონოფუნქციური სამეზობლოების, სოციალური გათიშულობის, გაზრდილი კრიმინალის და მუნიციპალური ხარჯების და ეკოლოგიური პრობლემების სახით.

დასკვნა

აშშ-ში სუბურბანიზაცია დღესაც აქტიური დებატების საგანია. დარგის სპეციალისტების აზრით არსებობს რამდენიმე სტრატეგია, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას სუბურბანიზაციის-ურბანული გავრცელების საკითხის მოსაგვარებლად. ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტურია ჭკვიანი ზრდის სტრატეგიების გამოყენება, რაც მიზნად ისახავს, ხელი შეუწყოს კომპაქტური, ფეხით დასაფარი მანძილების მქონე დასახლებების დაგეგმარებას, რომლებსაც ემსახურება საზოგადოებრივი ტრანსპორტი. გონიერი ზრდის სტრატეგიები პრიორიტეტს ანიჭებს შევსების და განახლების პროექტების განვითარებას უკვე არსებულ ურბანულ არეალებში, ქალაქების მომიჯნავე სოფლის ან/და სასოფლო-სამეურნეო მიწების ხარჯზე ურბანულ გაფართოებასთან შედარებით. ეფექტური სტრატეგიაა ასევე, უკვე აპრობირებული მიწათსარგებლობის დაგეგმვის ინსტრუმენტების გამოყენება, ისეთების, როგორცაა: ზონირება და ურბანული სივრცეების ზრდის საზღვრები. ამ ინსტრუმენტების გამოყენება უნდა ხდებოდეს რეალურად პოლიტიკური ნების გამოხატვით და არა ფორმალურად, მხოლოდ დოკუმენტებში ასახვით. გარკვეული ტერიტორიების განვითარებით და ქალაქების საზღვრების მომიჯნავედ ღია სივრცეების შენარჩუნებით, მიწათსარგებლობის დაგეგმვა დაეხმარება ეკონომიკურ ზრდასა და გარემოს დაცვის საჭიროებების დაბალანსებას. ასევე, სტრატეგიაა, ურბანულ რაიონებში ხელმისაწვდომი საცხოვრებლის განვითარების ხელშეწყობაც, არსებული ურბანული ქსოვილის ფარგლებში ხელმისაწვდომი საბინაო ვარიანტების მიწოდებით, დაბალი შემოსავლის მქონე მაცხოვრებლებისთვის. მნიშვნელოვანია, რომ პოლიტიკის შემქმნელებმა, დამგეგმავებმა და მაცხოვრებლებმა, ერთად იმუშაონ და თანამონაწილეობის პრინციპით, ერთად მოაგვარონ სუბურბანიზაციისგან გამოწვეული უარყოფითი საკითხები ზემოთჩამოთვლილი სტრატეგიების და კიდევ სხვა ახალი მეთოდების საშუალებით.

ლიტერატურა

1. Robert F. Smith– Suburbanization, Unveiled: A Comprehensive Overview. October 24, 2023 <https://robertsmith.com/blog/suburbanization/>
2. იაგო კაჭკაჭიშვილი – სოციალური სივრცე და ურბანული განვითარება https://digitallibrary.tsu.ge/book/2020/dec/books/kachkachishvili_socialuri_sivrcე_da_urbanul.pdf
3. ნინო ჩანადირი – ურბანიზაციის გამოწვევა – ჯურღმულები https://civuscsla.wordpress.com/2017/12/11/ურბანიზაციის_გამოწვევა
4. 14.3 Problems of Urban Life <https://open.lib.umn.edu/socialproblems/chapter/14-3-problems-of-urban-life/>
5. ურბანიზაციის დონის რუკა მსოფლიოს ქვეყნების მიხედვით. სუბურბანიზაცია - რა არის ეს კონცეფცია? რა განსხვავებაა ურბანიზაციას, დეურბანიზაციასა და გარეუბნიზაციას შორის? სოფლის მოსახლეობა: სოფელი და მეურნეობა <https://ik-ptz.ru/ka/testy-ege---2014-po-russkomu-yazyku/karta-uroven-urbanizacii-postranam-mira-suburbanizaciya--.html>
6. Rob Cook, Published on: Jan 29, 2024 – Ranking Of The World's Largest Cities By Population <https://beef2live.com/story-ranking-worlds-largest-cities-population-247-213856>
7. List of 11 Major Global Problems of Urbanization <https://earthclipse.com/environment/major-problems-urbanization.html>

8. სოციალური პრობლემები და დაავადებები <https://www.civiceducation.ge/ka/lessons/4-45>
9. Published online 2023 Feb 3 - Urbanization and vulnerable employment: Empirical evidence from 163 countries in 1991–2019 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9897722/>
10. Philip Hammond - The future of work in cities <https://www.centreforcities.org/reader/cities-outlook-2018/future-work-cities/>
11. Suburbanization <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/history/us-history/suburbanization/>
12. Levitt & Sons https://en.wikipedia.org/wiki/Levitt_%26_Sons
13. Levitt and Sons, Inc. American company – Levittown, Pennsylvania <https://www.britannica.com/topic/Levitt-and-Sons-Inc>
14. What Is Levittown? Mark Mathosian / Levittown, Long Island, NY <https://www.planetizen.com/definition/levittown>
15. Dr. Petr Hlaváček Mr. Miroslav Kopáček Dr. Lucie Horáčková-Impact of Suburbanisation on Sustainable Development of Settlements in Suburban Spaces: Smart and New Solutions <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/24/7182>
16. Tom Edwards and Stewart Smith – Transport Problems Facing Large Cities <https://www.parliament.nsw.gov.au/researchpapers/Pages/transport-problems-facing-large-cities.aspx>
17. Monika palani – The impact of Gentrification on Urban Communitis <https://www.linkedin.com/in/monika-palani-457a7a1b1/overlay/about-this-profile/>
18. The Rise of Suburbs <https://courses.lumenlearning.com/suny-ushistory2ay/chapter/the-rise-of-suburbs-2/>
19. ენტონი ტშერინგი (Anthony Tshering, LCSW) – Segregated Housing and Redlining in Richard Rothstein's "Color Of Law" <https://www.brooklyntherapist.net/blog/2018/6/5/segregated-housing-and-richard-rothsteins-color-of-law>
20. საიმონ ლინდსი-სტოდარტი /Simon Lindsay-Stodart – The Need for Suburban Densification – Improving Health and Reducing Emissions. February 3, 2023 <https://environbuzz.com/the-need-for-suburban-densification-improving-health-and-reducing-emissions/>

Suburbanization in the United States and its challenges

Nino Gventsadze

Abstract

The article briefly reviews the history of suburbanization, its challenges and consequences using the example of cities in the United States of America. A number of studies have shown that the negative aspects of living in urbanized cities: the high cost of living, socio-economic inequality, less access to nature, noise, social isolation, poverty, inadequate housing, unemployment, pollution, high crime, political unrest, and others, have led to mental health problems for people living in cities. As a result, since the 1940 s, the so-called suburbanization process began to develop. The population from cities began to move to their suburbs, some in search of more affordable housing, some in search of better living conditions. In addition to the aforementioned reasons, the article describes other factors causing suburbanization. Initially, the process of suburbanization brought positive results, both in terms of the creation of housing stock, and in the development of infrastructure, industry and the economy, although in the long term it is still referred to as a negative process. This “American dream”, as it was called, had many unfavorable consequences. First of all, it was racial inequality. On the other hand, the deterioration of life in large cities. Cities were under an urgent obligation to ensure integration with the suburbs with appropriate public transport systems, as a result of which the increase in carbon emissions had a negative impact on the landscape of both urban and suburban environments. Infrastructural and other types of construction in the existing landscapes of the suburbs, the increase in car traffic, completely changed their character and contributed to their degradation. The process has created an economic and demographic crisis in the central districts of cities, significantly reduced green and blue surfaces and their quality through land use changes, and damaged sustainability and climate adaptation capabilities.

Keywords: Suburbanization, urban, suburb, landscape, strategy, central district, land use, infrastructure, construction, transport.